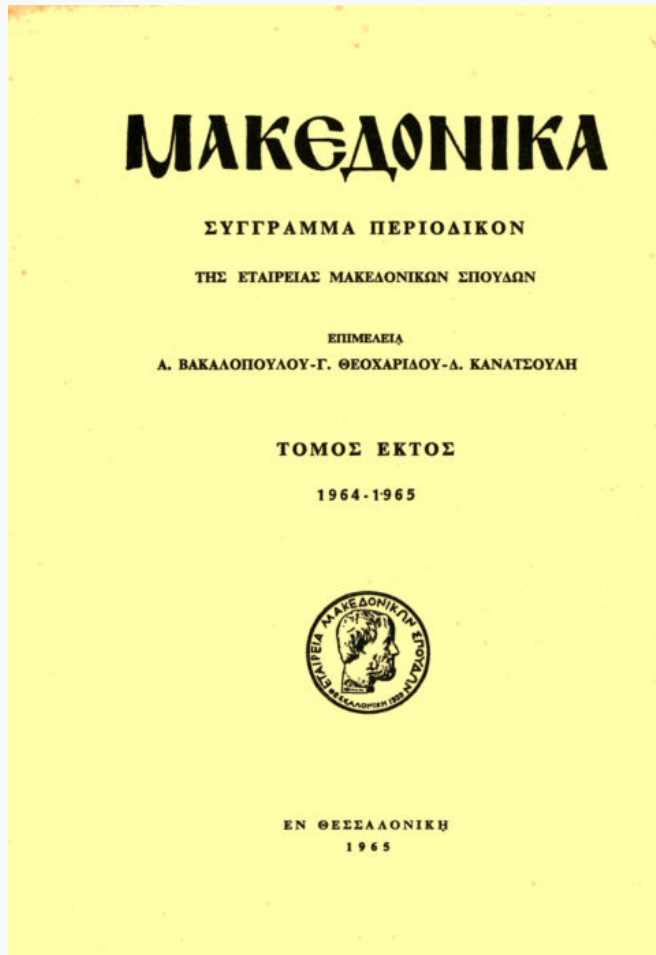

Μακεδονικά

Τόμ. 6, Αρ. 1 (1965)

Λαογραφικά της Μπαλάφτσας

Νικ. Β. Κοσμάς

doi: [10.12681/makedonika.548](https://doi.org/10.12681/makedonika.548)

Copyright © 2014, Νικ. Β. Κοσμάς

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοσμάς Ν. Β. (1965). Λαογραφικά της Μπαλάφτσας. *Μακεδονικά*, 6(1), 211-236.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.548>

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΦΤΣΑΣ

1. ΠΡΟΛΟΓΟΜΕΝΑ

Ἡ Μπαλάφτσα, τώρα Κολχικό, βρίσκεται στὰ βορειοανατολικά τῆς Θεσσαλονίκης καὶ σὲ ἀπόσταση 26 χιλιομέτρων. Ἀπὸ τὸ Λαγκαδᾶ ἀπέχει 6 χιλιόμετρα. Εἶναι χτισμένη στὰ ριζὰ τῶν ἀντρεισμάτων τοῦ βουνοῦ Βερτίσκο. Κάτω ἀπὸ τὸ χωριὸ ἀπλώνεται ὁ πλούσιος κάμπος του, πού φτάνει ὡς τὴ λίμνη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου.

Ἡ Μπαλάφτσα εἶναι κεφαλοχῶρι. Ἔχει 2.000 κατοίκους, πού ἀσχολοῦνται ὄλοι μὲ τὴ γεωργία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶναι μισοὶ ντόπιοι καὶ μισοὶ πρόσφυγες ἀπὸ τὸν Πόντο. Ἄν καὶ πέρασαν σαράντα χρόνια ἀπὸ τὸ 1922, πού ἐγκατεστάθηκαν οἱ πρόσφυγες, τώρα μόλις ἀρχισαν νὰ ἔρχονται σὲ ἐπιμύζια. Τὰ δυὸ στοιχεῖα ἀλληλοὑποβλέπονταν. Οἱ μὲν ντόπιοι ἔβλεπαν τοὺς Πόντιους σάν κατακτητές, πού ἦρθαν καὶ μοιράστηκαν τὴ γῆ τους. Οἱ δὲ Πόντιοι ἔβλεπαν τοὺς ντόπιους μὲ μάτι περιφρονητικό. Τοὺς ἔβλεπαν σάν ἀνθρωπάκια, χωρὶς ἰκανότητες. Ἔτσι τὴ διοίκηση τοῦ χωριοῦ τὴν πῆραν στὰ χέρια τους καὶ σάν προοδευτικοὶ πού εἶναι ἔβγαλαν καθηγητὰς, δασκάλους καὶ ἄλλους μορφωμένους. Οἱ ντόπιοι μόλις καὶ μετὰ βίας διαθέτουν δύο ἀποφοίτους τοῦ Γυμνασίου.

Δέκα χρόνια ὑπῆρέτησα στὴ Μπαλάφτσα ὡς δάσκαλος. Πρόσεξα καὶ τὰ δυὸ στοιχεῖα. Τὸ ποντιακὸ στοιχεῖο, μὲ τὸ βαθθὺ τοπικιστικὸ πνεῦμα κρατᾷ μὲ πείσμα τὸ γλωσσικὸ του ἰδίωμα, τὰ τραγούδια καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα. Μόνο ἓνα πρᾶγμα δὲν κρατᾷ, τὴ φορεσιά του.

Οἱ ντόπιοι, ἀνθρωποὶ συνεσταλμένοι, εἶναι ἐπιφυλακτικοὶ στὶς ἐκδηλώσεις τῶν ἐθίμων τους. Τόσο πολὺ, πού σιγὰ-σιγὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά τους ἀργοσβήνουν. Τὰ λαϊκὰ τους ὄργανα, γκάιντα καὶ νταούλι, οἱ χοροὶ τους, τὰ τραγούδια τους, τὰ γλέντια τους τὶς γιορτὲς στὴν πλατεῖα πᾶνε, ἔσβησαν. Οἱ λίγοι γέροι πού ζοῦνε αὐτοὶ θὰ μᾶς τὰ ἱστορήσουν σήμερα. Καὶ τὰ δυὸ στοιχεῖα εἶναι ἀξιοπρόσεκτα. Ἦρθα σὲ ἐπαφὴ μᾶζὶ τους, τοὺς πλησίασα καὶ τοὺς ἀγάπησα. Ἦθελα νὰ τοὺς μελετήσω σ' ὄλες τὶς ἐκδηλώσεις τους. Καὶ ἀπὸ τὴ μελέτῃ αὐτὴ βγῆκε τούτῃ ἡ ἐργασία, πού εἶναι γιὰ τοὺς ντόπιους, γιὰ τοὺς Μπαλαφτσιανούς.

Οἱ εἰδικοὶ κοινωνιολόγοι, γλωσσολόγοι, ἀρχαιολόγοι, νομικοὶ ἄς βγά-

λουν τὰ πορίσματά τους. Πάντως ἐγὼ ξεκίνησα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅτι ἡ μελέτη τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ συμβάλλει στὴ λύση πολλῶν ἐπιστημονικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἔθνικῶν προβλημάτων. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παραπάνω ἀρχή, καὶ νέοι ἐπιστημονικοὶ προσανατολισμοὶ συνηγοροῦν στὴ συστηματικὴ ἔρευνα τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ. Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Στίλπ. Κυριακίδης καὶ Ἰ. Κακριδῆς μὲ τὶς ἐργασίες τους δείχνουν καθαρὰ ὅτι ὁ νεώτερος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔχει τὴν πηγὴ του στὸ Βυζάντιο καὶ στὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα. Ἔτσι λοιπόν, ἂν θέλουμε νὰ δώσουμε ὀρθὴ ἐρμηνεῖα στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ, πρέπει νὰ γνωρίσουμε τὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ (ἦθη, ἔθιμα, τραγούδια, παραδόσεις, λατρεία κ.λ.π.).

Α'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

α) Ὀνομασία τοῦ χωριοῦ. Μπαλάφτσα ἢ Βαλάχτσια; Σὲ δυὸ δίσκους τῆς ἐκκλησίας Ἁγία Παρασκευὴ εἶναι χαραγμένη τούτη ἡ ἐπιγραφή:

Δίσκος τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εἰς χωρίον Βαλάχτσια 1888 +

Ποῖο εἶναι τὸ ὀρθὸ ὄνομα Μπαλάφτσα ἢ Βαλάχτσια; Μᾶλλον τὸ πρῶτο, αὐτὸ ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ἴδιοι οἱ Μπαλαφτσιανοὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς. Τὸ «Βαλάχτσια» εἶναι προσπάθεια κανενὸς ἱερέως νὰ δώσῃ λογία μορφή στὴ λέξι «Μπαλάφτσα».

β) Διοίκησης τῆς Κοινότητος. Ἡ Μπαλάφτσα στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ἦταν κτῆμα Τούρκου Μπέη καὶ οἱ Μπαλαφτσινοὶ ἦταν κολῆγοι. Τὴν Κοινότητα τὴ διοικοῦσε ὁ Κοτζιάμπασης μὲ δυὸ ἀζάδες. Αὐτοὶ ἐκλέγονταν διὰ βοῆς στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς προύχοντας τοῦ χωριοῦ. Ἡ τριμελής αὐτὴ ἐπιτροπὴ ἐξεδίκασε καὶ τὶς διαφορὰς ποὺ εἶχαν μεταξὺ τους οἱ κάτοικοι καὶ ἦταν καὶ ὁ σύνδεσμος μεταξὺ Μπέη καὶ κατοίκων. Ὁ Κοτζιάμπασης πληρώνονταν. Ἡ δὲ πληρωμὴ ρίχονταν στὶς οἰκογένειες. Τὰ ζητήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου τὰ χειρίζονταν ἢ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ, ἢ ὅποια ἦταν καὶ αὐτὴ τριμελής. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς γέροντας ἦταν ἀπόλυτος. Στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας, ποὺ κάθονταν οἱ γέροι, κανεὶς νέος δὲν εἶχε θέση.

γ) Διάκρισις κοινωνικῶν τάξεων. Στὴ Μπαλάφτσα ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει καὶ σήμερα ἡ διάκριση τῶν καλῶν καὶ κακῶν οἰκογενειῶν ἀπὸ τῆς ἠθικῆς ὁμως πλευρᾶς. «Κακὸ σὸ εἶν' αὐτό» ἢ «αὐτὸς εἶν' ἀπὸ κακὸ σὸ».

δ) Φιλοξενία. Τὸ ἔθιμο τῆς φιλοξενίας δὲν εἶναι ἀνεπτυγμένο στὴ Μπα-

λάφτσα. Τὸ παραγωγικὸν τοῦ ἐδάφους δὲν τοὺς ὄθει στὴν ἀποδημία καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐγνώρισαν τὰ ἀγαθὰ τῆς φιλοξενίας, γιὰ νὰ τὴν καλλιεργήσουν καὶ αὐτοί.

ε) **Οἰκογένεια. Σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς.** Ἡ σύζυγος ἀποκαλοῦσε τὸν ἀδελφὸ τοῦ ἄντρα τῆς «ἀφέντ'» ἢ «μπράτσι». Τὸν πεθερὸ τῆς «τάτι» καὶ τὴν πεθερά τῆς «μάλε». Τὴν ἀδερφή τοῦ ἄντρα τῆς «σέστρα». Ἡ γυναίκα προσωνομεῖτο ἀπὸ τὸν ἄντρα τῆς. Ἡ γυναίκα τοῦ Γιάννη λέγονταν Γιάννενα, τοῦ Κώστα Κώστενα κ.λ.π. Ἡ μικρὴ ἀδερφή τῆ μεγάλης τῆ φώναζε «δοδα».

στ) **Ἡ θέσις τῆς γυναίκας.** Ὅταν κάθονταν νὰ φᾶνε, ἡ νύφη θάφερνε τὸ ληγέρι μὲ μιὰ πετσέτα καὶ νερὸ καὶ θᾶρχιζε ἀπὸ τὸν πεθερὸ, «τάτι», νὰ πλύνουν ὄλοι τὰ χέρια μὲ τὴ σειρά. Μόλις βασίλευε ὁ ἥλιος, τὰ κορίτσια ἀπαγορεύονταν νὰ βγοῦνε ἔξω.

Ἡ κόρη τῶν 18 χρονῶν θεωροῦνταν ὄριμη γιὰ γάμο.

Στὴν ἐκκλησία τὰ κορίτσια πῆγαιναν μόνον, ὅταν ἤθελαν νὰ μεταλάβουν.

Οἱ γυναῖκες γιόρταζαν στὶς ὀνομασίες τους.

Στὸ τραπέζι παρακάθονταν ὄλη ἡ οἰκογένεια καὶ ἔτρωγαν ὄλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο σκεῦος.

Τὸν ἄρραβῶνα τοῦ κοριτσιοῦ τὸν ἀποφάσιζαν οἱ γονεῖς, χωρὶς τὴ γνώμη του. Ὁ λόγος τοῦ ἄρραβῶνα κόβονταν στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ. Ὁ ἄρραβῶνας κρατοῦσε 6-7 χρόνια.

Β'. ΛΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

α) **Οἰκογενειακὸ δίκαιο.** Ἡ μνηστεία στὴ Μπαλάφτσα θεωροῦνταν ἱερὸ πρᾶγμα καὶ δὲν διαλύονταν εὐκολα. Γιὰ τὴ διάλυση κατέφευγαν στὸ Δεσπότη τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ γαμπρὸς ἔστελνε στὴ μνηστή του τὰ ἐξῆς δῶρα: Φλουριά σὲ ἄλυσίδα, ποὺ τὰ φοροῦσαν στὸ λάιμό, καὶ παπούτσια. Ἡ νύφη ἔδινε «πισκίρια», πετσέτες καὶ «σκουφούνια», κάλτσες μάλλινες πλεγμένες στὸ χέρι. Ἡ προίκα τῆς «Μπαλαφτισνῆς» κόρης ἦταν μόνο ρούχα. Ἄντρι, λιμπαντές, τζιουμπές, σκουρτέλλα, στρωσίδια καὶ σκεπάσματα¹.

Γ'. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

α) **Ἐγκυμοσύνη.** Τὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Στυλιανοῦ τὴν κρατοῦσαν γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία ὑψώματα.

¹ Περισσότερα γιὰ τίς φορεσιὰς δές, Νίκου Β. Κοσμᾶ, «Ἡ φορεσιά τῆς Μπαλάφτσας». «Μακεδονικά», τόμ. Δ', σελ. 433.

Τὴν ἔγκυο γυναῖκα τὴ λένε «τουβάρενα». Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δρασκελίση σχοινί, γιατί θὰ τυλιχτοῦν στοῦ λαιμοῦ τοῦ μωροῦ τὰ ἔντερα. Ἡ ἔγκυος γυναῖκα δὲν πρέπει γὰ πηγαίνει καὶ στίς κηδεῖες.

β) Προγνωστικά τῆς γέννησης τοῦ ἐμβρύου. Ἡ ἔγκυος γυναῖκα, ὅταν ἔχη στοῦ πρόσωπο «πανάδες», λεκέδες, θὰ γεννήση ἀγόρι κι' ὅταν δὲν ἔχη, θὰ γεννήση κορίτσι. Γιὰ νὰ δοῦν ἂν μιὰ ἔγκυος γυναῖκα θὰ γεννήση ἀγόρι ἢ κορίτσι, παίρνουν στοῦ στόμα τὴ βέργα, ποῦ ἔχουν στοῦ «ἀντί» τοῦ ἀργαλειοῦ γιὰ νὰ τυλιγεται τὸ ὕφασμα, καὶ μὲ κλειστά μάτια βγαίνουν στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ. Ἐὰν τὸν πρῶτο ποῦ θὰ ἀντικρῦσουν, ὅταν ἀνοίξουν τὰ μάτια, εἶναι ἄντρας, τότε τὸ μωρὸ ποῦ θὰ γεννηθῆ θὰ εἶναι ἀγόρι. Ἐὰν ὅμως εἶναι γυναῖκα, τότε τὸ μωρὸ θὰ εἶναι κορίτσι.

γ) Γέννηση. Ἡ ἔγκυος γυναῖκα γεννοῦσε καθισμένη πάνω στὴ σκάφη. Τὴν κρατοῦσαν δυὸ γυναῖκες ἀπὸ τὶς ἀμασχάλες καὶ τὸ μωρὸ ἔπεφτε μέσα στὴ σκάφη. Στὴ σκάφη κάθονταν ἡ γυναῖκα μέχρις ὅτου πέση καὶ τὸ «πόσλιαντόκ», πλακοῦς, τὸ ὁποῖο τὸ καίγαν στὴ φωτιά. Σήμερα ὅμως τὸ θάβουν στὴν αὐλὴ. Μόλις πέση τὸ μωρὸ, τὸ ἀφαλοκόβουν. Μετὰ τὸ κάνουν μπάνιο, τοῦ ρίχνουν ἀλάτι καὶ τὸ φασκιώνουν. Τὰ σπάργανα παλιότερα ἦταν ὕφαντά. Στὴ λεχὼ δίνουν τσαΐ καὶ γιὰ φαγητὸ φιδὲ καὶ ρύζι σουπα. Τῆς δένουν τὸ κεφάλι μὲ ἄσπρο μαντήλι, σημάδι τῆς λευτεριάς της, ποῦ τὸ κρατᾶ σαράντα μέρες, καὶ τὴν ξαπλώνουν στοῦ κρεβάτι. Ὅταν θηλάξῃ τὸ μωρὸ, κρύβεται, γιὰ νὰ μὴ ματιαστῆ τὸ γάλα της, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια. Ἐπίσης γιὰ νὰ μὴ ματιαστῆ, περνάει σὲ κόκκινη κλωστή τὸ κοτσάνι τοῦ σκόρδου μὲ τὰ ριζίδια καὶ ἕνα φλουρί ἢ χρυσὸ ἀντικείμενο. Τὸ φυλαχτὸ αὐτὸ τῶχει πάντα ἀπάνω της. Ἡ ἀσαράντηστη λεχὼ δὲν πάει στὴν ἐκκλησία, ἀλλ' οὔτε καὶ σὲ ξένο σπίτι, γιατί φέρνει γρουσουζιά καὶ τὸ γεμίζει ποντίκια. Κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τοῦ μωροῦ καὶ τῆς λεχῶνας βάζουν τὸ χτένι τοῦ ἀργαλειοῦ, τὰ μιτάρια, καὶ κεχρί, γιὰ νὰ μὴν τοὺς πειράξουν οἱ νεράϊδες. Τὸ πρῶτ, ὅταν σηκώνεται ἡ λεχῶνα, βάζει πάνω στοῦ μωροῦ τὴ σκούπα ἢ τὸ φανό¹ (δίχτυ ψαρεύματος). Ὅταν τὸ βγάζουν ἔξω τὸ μωρὸ, τοῦ βάζουν στοῦ μέτωπο μιὰ βούλα ἀπὸ τὴ γῆνι καὶ στοῦ καπελάκι του ἕνα ματόχανδρο, γιὰ νὰ μὴ ματιαστῆ. Ἐὰν ὅμως ματιαστῆ, ἡ μητέρα του ἢ ἄλλη γριά ρίχνει τὸ σταυρὸ, γιὰ νὰ δῆ, ἂν εἶναι ματιασμένο νὰ τὸ ξεματιάση. Τὸ ξεματίασμα γίνεται ὡς ἑξῆς: Σ' ἕνα ποτήρι νερὸ, ἀφοῦ τὸ σταυρώσουν τρεῖς φορές, ρίχνουν μέσα τὸ σταυρὸ, ποῦ πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἐὰν πάνω στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ἀνεβοῦν φυσαλλίδες, τὸ μωρὸ εἶναι ματιασμένο. Μὲ

¹ Πέντε χιλιόμετρα ΝΑ τῆς Μπαλάφτσας εἶναι ἡ λίμνη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ πολλοὶ κάτοικοι τῆς Μπαλάφτσας ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ψάρεμα.

τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ πλένουν καὶ τοῦ δίνουν νὰ πιῇ. Ἐὰν αὐτὸς ποὺ τὸ μάτιασε εἶναι γνωστός, τοῦ παίρνουν ἀπὸ πάνω του, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, μιὰ κλωστή καὶ μ' αὐτὴ θυμιατίζουν τὸ μωρό. Ἡ παίρνουν ἀπὸ τὴν πατημασιά του χῶμα καὶ τὸ ρίχνουν στὸ νερὸ τοῦ ποτηριοῦ ποὺ ἔριξαν τὸ σταυρό.

Δ'. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΓΑΜΟ

α) Προξενιά. Τὴν προξενιά στὴ Μπαλάφτσα τὴ στέλνει πάντοτε ὁ γαμπρὸς μὲ δικό του ἄνθρωπο συγγενικό, ἠλικιωμένο (θεῖος, θεία, ἐξάδελφος). Τὸ προξενεῖο μιλιόνταν, χωρὶς νὰ τὸ ἀκοῦη τὸ κορίτσι, στὸ ὅποιο δὲν ἔπεφτε λόγος. Ἐὰν δεχόνταν τὴν προξενεῖα τὸ κορίτσι, τότε ἔδινε στὸ γαμπρὸ ἓνα «πισκίρι», πετσέτα, ὕφαντῆ, σημάδι ὅτι δέχονταν τὴν προξενιά.

Ἐνα Σαββατόβραδο θὰ πῆγαιναν οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ ὁ προξενιτῆς μὲ τὰ ἀσημένια δαχτυλίδια, μὲ τὰ σκουλαρίκια, μὲ μιὰ καρφίτσα, μ' ἓνα ζευγάρι παπούτσια ἢ παντόφλες καὶ μὲ ἓνα λουλούδι δεμένο σὲ ξυλάκι μὲ πολύχρωμες κλωστές, γιὰ νὰ ἀλλάξουν τὰ δαχτυλίδια. Τὸ ξυλάκι, στὸ ὅποιο προσδένεται τὸ λουλούδι, εἶναι τελείως σκεπασμένο μὲ τὶς πολύχρωμες κλωστές. Τὰ δαχτυλίδια τὰ ἔπαιρνε ὁ γεροντότερος καὶ ρίχνοντάς τα τρεῖς φορὲς ἀπὸ τὴ μιὰ χούφτα στὴν ἄλλη ἔλεγε:

«Νὰ ζήσουν νὰ γεράσουν»

Τὴν ἴδια εὐχὴ ἐπαναλαμβάνουν ὅλοι ὄσοι εἶναι στὸν ἀρραβώνα. Τελειώνοντας παίρνουν οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ τὸ δαχτυλίδι τῆς νύφης καὶ οἱ γονεῖς τῆς νύφης τὸ δαχτυλίδι τοῦ γαμπροῦ, γιὰ νὰ τοὺς τὰ δώσουν.

Τὸ ξυλάκι μὲ τὸ λουλούδι θὰ τὸ ἔχη στὸ αὐτὴ ἡ νύφη μιὰ βδομάδα. Μετὰ θὰ τὸ βάλῃ στὸ σεντούκι τῆς καὶ ὅταν θὰ πιάσουν τὰ προζύμια τοῦ γάμου, θὰ τὸ ρίξῃ μέσα στὸ νερό. Ἡ νύφη θὰ δώσῃ γιὰ δῶρα «σκαφούνια» καὶ «πισκίρια». Τὴν ἐπομένῃ Κυριακῇ τὸ βράδυ θὰ πάῃ στὸ σπιτί τῆς νύφης καὶ ὁ γαμπρὸς μὲ ἓνα-δυὸ συγγενικά του πρόσωπα. Ἐπὶ μέρους τῆς νύφης θὰ εἶναι οἱ συγγενεῖς καὶ θὰ τοὺς φιλέψουν κρέας, ψάρια ἢ πιττα.

Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἀρραβώνα ἡ νύφη τὶς γιορτὲς καὶ τὶς Κυριακὲς στέλνει στὸ γαμπρὸ ἓνα λουλούδι δεμένο σὲ ξυλάκι μὲ πολύχρωμες κλωστές. Τὸ λουλούδι αὐτὸ ὁ γαμπρὸς τὸ φορᾷ στὸ πέτο τοῦ σακακιοῦ.

Στὸ ἐξάμηνο ἀπὸ τὸν ἀρραβώνα, μέρα Κυριακῇ, θὰ πῆγαιναν στὴ νύφη οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ τὰ φλωριά. Πέντε-δέκα φλωριά, ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάστασι τοῦ γαμπροῦ, δεμένα σὲ ἀλυσίδα. Τὰ φλωριά καὶ τὴν καρφίτσα ἡ νύφη θὰ τὰ φοροῦσε στὸ στήθος.

Τὶς ἀπόκρηες τοῦ Πάσχα ὁ γαμπρὸς στέλνει στὴ μνηστὴ του δῶρο 3-4 κιλά σκληρὸ χαλβᾶ. Τὸ Μ. Σάββατο στέλνει τὴ λαμπάδα γιὰ τὴν Ἀνάστασι.

β) Ἡ πρό τοῦ γάμου ἐβδομάδα. Τὴν πρό τοῦ γάμου Κυριακὴ ὁ γαμπρὸς ὁ ἴδιος ἢ μὲ συγγενικό του πρόσωπο εἰδοποιεῖ τὸν κουμπάρο του μὲ μισὸ κιλό οὔζο καὶ μ' ἓνα πιάτο μὲ σταφίδες καὶ μπιλιμπῖδια (στραγάλια), δεμένο σ' ἓνα μαντήλι, γιὰ τὸ γάμο τὴν ἐπόμενη Κυριακὴ. Τὴν ἴδια μέρα οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ μαζὶ μὲ ἄλλους συγγενεῖς κι' ἀφοῦ πάρουν κι' ἓνα μπουκάλι οὔζο πᾶνε στὴ νύφη, γιὰ νὰ κανονίσουν τὰ δῶρα, ποῦ θὰ δώση ὁ γαμπρὸς στὴν οἰκογένεια τῆς νύφης καὶ ἡ νύφη στὴν οἰκογένεια τοῦ γαμπροῦ. Ἡ συμφωνία αὐτὴ λέγεται «παπουνσλοῦκ». Μετὰ τὸ «παπουνσλοῦκ» τὸ οὔζο τοῦ γαμπροῦ τὸ ἀνακατώνουν μὲ ἰσόποσο οὔζο τῆς νύφης καὶ κερνιοῦνται ἀπὸ τὸ ἀνακατεμένο οὔζο.

Τὰ δῶρα τοῦ γαμπροῦ εἶναι: Παπούτσια στὴν πεθερὰ καὶ στὶς κουνιάδες. Τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου στέλνει στὴ νύφη ζῶνη ἄργυρῆ γιὰ τὴ μέση, βέλο, παπούτσια καὶ κίτρινα τέλια γιὰ τὶς «κοσιές», πλεξοῦδες.

Τὰ δῶρα τῆς νύφης εἶναι: Τσιμπέρια στὶς θεῖες τοῦ γαμπροῦ, σκαφοῦνια καὶ πισκίρια στοὺς θεῖους τοῦ γαμπροῦ.

Τὴ Δευτέρα στὸ σπῆτι τοῦ γαμπροῦ πιάνουν τὸ προζύμι γιὰ τὰ ψωμιά τοῦ γάμου, ποῦ θὰ ζυμωθοῦν τὴν Πέμπτη. Τὸ προζύμι τὸ πιάνει μιὰ ἀδελφὴ του ἢ ἄλλο συγγενικό πρόσωπο φορώντας τραγιάσκα στὸ κεφάλι. Στὸ ἀνάπιασμα τοῦ προζυμιοῦ τραγουδοῦν καὶ τὸ παρακάτω τραγούδι:

*Μαργαριτάρινος γαμπρὸς
καὶ μάλαμα ἡ νύφη
σ' ἐντὴ μ' ἀμάν.
Αὐτὸν τὸ γιό ποῦ ἔχετε
νὰ τὸν ἀρραβωνιάστε.
Νὰ πάρτει νύφ' ἀπὸ μακρὰ
καὶ νύφ' ἀπὸ τὰ ξένα
σ' ἐντὴ μ' ἀμάν.
— Δὲν θέλω νύφ' ἀπὸ μακρὰ
δὲ θέλω κι ἀπ' τὰ ξένα,
μὸν θέλω τὴ γειτόνισιά μ'
τὴ παραμαυρομάτα
σ' ἐντὴ μ' ἀμάν.*

Τὴν Τετάρτη ἡ νύφη ἀπλώνει σὲ μιὰ κάμαρα τὴν προῖκα τῆς καὶ καλεῖ ὅλα τὰ κορίτσια καὶ τὶς γυνεῖκες νὰ τὴν ἰδοῦν. Ἡ προῖκα μένει ἐκτεθειμένη καὶ τὴν Πέμπτη. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ μιὰ ἀδελφὴ τῆς ἢ ἄλλο συγγενικό πρόσωπο μὲ κλαδί τριανταφυλλιάς στὸ αὐτὶ πιάνει τὸ προζύμι γιὰ τὰ ψωμιά, ποῦ θὰ ζυμωθοῦν τὴν Πέμπτη. Μετὰ τὸ ἀνάπιασμα οἱ γυναῖκες κυνηγοῦνται μεταξὺ τους, ποιά θὰ πιάση τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ τὴν πασαλεῖψῃ μὲ προζύμια. Στὸ ἀνάπιασμα τοῦ προζυμιοῦ τραγουδοῦν καὶ τὸ παρακάτω τραγούδι:

*Σήμερα μαῦρος οὐρανός,
 σήμερα μαύρη μέρα,
 σήμερα πού χωρίζεται, ἀμάν,
 μάνα καί θυγατέρα.
 Κλάψτι ματάκια μ' κλάψτι
 δάκρυα φορτωθεῖτε,
 γιατί θά δείτε ζενιτιά, ἀμάν,
 ὡσπου νά βαρεθεῖτε.
 Ἄφήνω γειά στή γειτονιά
 καί γειά στούς ἰδικούς μου
 ἀφήνω καί στή μάνα μου, ἀμάν,
 τρία γυαλιά φαρμάκι.
 τὸνα νά πίνη τὸ πρωῖ,
 τᾶλλο τὸ μεσημέρι,
 τὸ τρίτο τὸ φαρμακερό, ἀμάν,
 νά πίν' καί μένα νά θυμάται.*

Τὴν Πέμπτη στοῦ γαμπροῦ ζημώνοντας τὰ ψωμιά φκιάνουν καί ἓνα ἰδιαίτερο ψωμί κεντημένο, πού τὸ λένε «κουλάκ'». Τὸ «κουλάκ'» θά τὸ πάρη μιὰ γυναίκα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ γαμπροῦ καί θά τὸ πάη στή νύφη. Ἡ νύφη, πού ἔχει καλεσμένους τοὺς συγγενεῖς τῆς, γιά νά ζυμώσουν τὰ ψωμιά, παραθέτει τραπέζι στή γυναίκα πού ἔφερε τὸ «κουλάκ'». Πάνω στοῦ τραπέζι τεμάχισον καί τὸ «κουλάκ'», πού εἶναι σημάδι, ὅτι ὁ γαμπρὸς καλεῖ τὴ νύφη.

Τὴν Παρασκευὴ στῆς νύφης μαζεῦουν τὴν προῖκα. Καί τὸ βράδυ ἀπὸ τοῦ γαμπροῦ καί τῆς νύφης καλοῦν γιά τὸ γάμο. Τὸ κάλεσμα γίνεται μὲ οὔζο καί μὲ ἓνα μῆλο.

Μέχρι τὸ Σάββατο βράδυ ὅλοι οἱ καλεσμένοι στέλνουν στοῦ γαμπροῦ ἢ στή νύφη ἀπὸ ἓνα δῶρο. Τὰ δῶρα εἶναι συνήθως οἰκιακά σκευή.

Τὸ «Χράμπουλο».

Τὸ Σάββατο, πρὶν βασιλέψη ὁ ἥλιος καί ἀφοῦ συγκεντρωθοῦν οἱ συγγενεῖς, θά φκιάσουν καί θά στολίσουν τὸ «χράμπουλο». Τὸ «χράμπουλο», πού σήμερα λέγεται φλάμπουρο, εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία. Θά τὴ δέσουν στὸν κοντὸ καί κάτω ἀπὸ τὸ σταυρὸ τοῦ κοντοῦ θά φκιάσουν ἄλλο σταυρὸ, στοῦ ὁποίου τὶς ἄκρες θά μῆξουν 4 μῆλα ἢ 4 πορτοκάλια. Τὸ σταυρὸ θά τὸν στολίσουν μὲ ἄνθη καί κόκκινες κλωστές. Κατὰ τὸ στόλισμα τοῦ «χράμπουλου» τὰ ὄργανα παίζουν καί ἄλλοι χορεύουν. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὸ «χράμπουλο» ἦταν μιὰ κόκκινη «σαρβέτα» (μαντήλι) δεμένο σὲ κοντό. Ἀφοῦ γίνη τὸ «χράμπουλο», τὸ παίρνουν οἱ συγγενεῖς καί τὸ χορεύουν μὲ τὴ σειρὰ γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι τῆ συνοδεία τῶν ὀργάνων. Μιὰ γυναίκα μὲ

ένα πιάτο σταφίδες και «μπιλμπίδια» (στραγάλια) άνακατεμένα κερνάει τους ανθρώπους, που έχουν μαζευτή. Μετά τὸ χορὸ τὸ «χράμπουλο» τὸ στήνουν ὄρθιο στὴν αὐλή. Τώρα ὁ γαμπρὸς με τὸν ἀδερφό του ἢ γαμπρό του ἢ φίλο του και με 4-5 ἄλλους στέλνει στὴ νύφη τὸ σεντούκι, γιὰ νὰ βάλῃ μέσα τὴν προίκα. Σὲ αὐτοὺς ἡ νύφη θὰ δώσῃ ἀπὸ ἕνα μαντήλι ἢ «πισκίρι».

Ὅταν μαζευτοὺν οἱ καλεσμένοι, θ' ἀρχίσουν νὰ χτενίζουν τὴ νύφη. Τὴ χτενίζει ἕνα κορίτσι και τ' ἄλλα τὴν τραγουδοῦν. Μετά τὸ χτενισμα θὰ ρίξουν τὴν προίκα στοὺ σεντούκι. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παρισταμένους θέλουν παίρνουν ἀπὸ ἕνα κομμάτι ροῦχο και τὸ ρίχνουν στοὺ σεντούκι μαζί με φιλοδώρημα, νόμισμα κυρίως, λέγοντας τὴν εὐχή, «*νὰ ζήσουν νὰ γηράσουν*».

Τὸ γλέντι, πὺ ἔχει ἀρχίσει, συνεχίζεται. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα θὰ στρώσουν τὸ τραπέζι. Τὰ συνηθέστερα φαγητὰ εἶναι πατάτες, πιλάφι, ψάρια, φασόλια.

Και τώρα ἄς δοῦμε τί γίνεται στοῦ γαμπροῦ.

Αὐτοὶ πὺ πήγαν τὸ σεντούκι στὴ νύφη θὰ πᾶνε τώρα στὸν κουμπάρο με τὰ ὄργανα νὰ τὸν κεράσουν και νὰ τὸν εἰδοποιήσουν νὰ εἰτοιμασθῇ. Στὸ διάστημα αὐτὸ πὺ βρίσκονταν στὸν κουμπάρο, στοῦ γαμπροῦ ἔχουν φωνάξει τὸν παπᾶ και διαβάσει εὐχή στὰ ροῦχα τοῦ γαμπροῦ, πὺ θὰ φορέσῃ. Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὸν κουμπάρο κι' ὅσο νὰ μαζευτοῦν ὄλοι οἱ καλεσμένοι, ὀρισμένοι συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ θὰ πᾶνε μαζί με τὰ ὄργανα γιὰ δευτέρῃ φορὰ νὰ καλέσουν τοὺς πὺ στενοὺς συγγενεῖς του. Ἀφοῦ συγκεντρωθοῦν ὄλοι οἱ καλεσμένοι και θάξῃ νυχτώσει, θὰ γίνῃ τὸ ξύρισμα τοῦ γαμπροῦ με τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

Στὴ μέση τοῦ χοροῦ κάθετα ὁ γαμπρὸς με τὸν «μπουχτσᾶ» στοὺ λαιμό. Ὁ «μπουχτσᾶς» εἶναι ἕνα κομμάτι ὕφασμα βαμβακερό, ἄσπρο, ὕφασμένο στὸν ἀργαλειό. Στὴ μέση ἔχει μιὰ ὀπή γιὰ νὰ περνιέται στοὺ λαιμό. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ξυρίσματος τέσσερα ἀγόρια με τὸνα χέρι κρατοῦν τὶς γωνιές τοῦ «μπουχτσᾶ» και με τᾶλλο χέρι κρατοῦν ἀπὸ ἕνα ὄρθιο δαδι ἀναμένο, γιὰ νὰ φέγγουν.

Ἀφοῦ τελειώσῃ τὸ ξύρισμα, πρῶτα οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ, ὕστερα οἱ συγγενεῖς και μετὰ ὄλοι οἱ καλεσμένοι περνοῦν και ρίχνουν μέσα στοὺ «μπουχτσᾶ» ἀπόνα φιλοδώρημα λέγοντας τὴν εὐχή:

«*Νὰ ζήσουν νὰ γηράσουν
και μ' ἄσπρα γένεια νὰ γίνουν*».

Τὰ χρήματα τὰ παίρνουν τὰ τέσσερα παιδιὰ και τὸ «μπουχτσᾶ» πᾶνε και τὸν πλένουν στὴ βρύση ἢ στοὺ ποτάμι. Τώρα θὰ γίνῃ τὸ ντύσιμο τοῦ γαμπροῦ. Ντυμένος πὺ ὁ γαμπρὸς, με τὸ χράμπουλο μπροστὰ, τὰ ὄργανα και μ' ὄσους καλεσμένους θέλουν θὰ πᾶνε νὰ πάρουν τὸν κουμπάρο, γιὰ νὰ τὸν φιλέψουν. Μαζί τους θὰ ἔχουν ἕνα μπουκάλι οὔζο με λουλούδια στοὺ

πῶμα, ἓνα πιάτο σταφίδες, μπιλμπίδια καὶ ἓνα μῆλο. Στὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου, ἀφοῦ ἀλληλοκεραστοῦν μὲ οὔζο, σταφίδες καὶ μπιλμπίδια, θὰ γυρίσουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Ὁ κουμπάρος μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ μὲ τοὺς καλεσμένους του θὰ καθίση σὲ ἰδιαίτερο δωμάτιο. Μετὰ τὸ κέρασμα θὰ στρώσουν τὸ τραπέζι. Στὸν κουμπάρο βάζουν μπροστὰ ἓνα πιάτο μὲ σταφίδες, μπιλμπίδια καὶ ἓνα μῆλο, γιὰ νὰ προσφέρῃ καὶ νὰ εὐχηθοῦν «νὰ ζήσουν νὰ γηράσουν». Ἐφοῦ γίνῃ αὐτὸ τὸ κέρασμα, θὰ στρωθῇ τὸ τραπέζι. Μετὰ τὸ τραπέζι κι ἀφοῦ τὰ ὄργανα παίξουν στὸν κουμπάρο 2-3 τραγοῦδια, θ' ἀρχίσῃ ὁ χορός, πρῶτα μὲ τὸν κουμπάρο καὶ τὸ γαμπρὸ. Ἐφοῦ χορέψῃ ὁ γαμπρός, μὲ τὴν ἄδεια τοῦ κουμπάρου πάει νὰ κοιμηθῇ. Τὸ γλέντι θὰ συνεχίσῃ ὡς τὰ ξημερώματα τῆς Κυριακῆς, ὁπότε ὁ κουμπάρος φεύγει στὸ σπίτι του τῇ συνοδείᾳ τῶν ὀργάνων.

γ) Ἡ Κυριακὴ τοῦ γάμου. Μετὰ τὴν ἐκκλησία οἱ καλεσμένοι μαζεῦονται στὰ δυὸ σπίτια, τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, καὶ γλεντοῦν.

Οἱ συγγενεῖς καὶ καλεσμένοι τοῦ γαμπροῦ μὲ τὸ «χλάμπουρο» μπροστὰ καὶ μὲ τὰ ὄργανα θὰ πᾶνε στὴ νύφη τὸ βέλο, τὰ παπούτσια, τὶς κάλτσες, τὴ χτένα, τὰ γάντια, τὴν ἀσημένια ζώνη καὶ τὴ σκουρτέλλα. Τῇ δεξιᾷ κάλτσα καὶ τὸ δεξιὸ παπούτσι θὰ τὰ φορέσῃ στὴ νύφη ὁ ἀδερφὸς τοῦ γαμπροῦ ἢ ἡ ἀδερφή του. Ἐφοῦ κεραστοῦν, ἐπιστρέφουν πάλι στὸ σπίτι.

Τώρα θ' ἀρχίσῃ τὸ ντύσιμο καὶ τὸ στόλισμα τῆς νύφης. Ἡ νύφη δίνει ἀπὸ τὰ τέλια τῆς καὶ στὰ ἄλλα κορίτσια, γιὰ νᾶχουν καλὴ τύχη.

Στὸ ντύσιμο καὶ στὸ στόλισμα τῆς νύφης ἔλενε τὸ παρακάτω τραγοῦδι:

*Σήμερα γάμος γίνεται σὲ ὄραϊο περιβόλι,
σήμερα πιά χωρίζεται ἡ μάνα ἀπὸ τὴν κόρη.
Νύφη στὸ σπίτι πού θὰ πᾶς καλὰ νὰ τοὺς κοιτάξῃς
τὴν πεθερά, τὸν πεθερὸ καλὰ νὰ τοὺς τιμᾶσαι.
Νύφη μου τὸ φουστάνι σου ἄγγελιο σοῦ τὸ ράβαν
καὶ κάτω στὸν ποδόγυρο τὸ ὄνομά σου γράψαν.
Μικρὴ-μικρὴ μεγάλωσε σὲ γλάστρα λουλουδάτη
καὶ τώρα τὴ χαρίζομε σ' ἓνα παλληκαράκι.
Σήκωσ' γαμπρὲ τὸ χέρι σου καὶ κάνε τὸ σταυρὸ σου
καὶ παρακάλα τὸ Θεὸ νὰ ζῆ τὸ στέφανό σου.
Γαμπρέ, μὴ χάρη σοῦ ζητῶ καὶ πρέπει νὰ τὴν κάνης,
τὸ ἄνθος πού σοῦ δώσαμε νὰ μὴ μᾶς τὸ μαράνης.
Πῶς πρέπει τ' ἄσπρο τ' ἄλογο σὲ πράσινο λειβάδι
ἔτσι πρέπει κι' ἡ νύφη μας κοντὰ στὸ παλληκάρι.
Νύφη μου μὴν πικραίνεσαι καὶ μὴ λυγᾷ ἡ καρδιά σου.
Καλύτερα ἀπ' τὴ μάνα σου θὰ σ' ἔχῃ ἡ πεθερά σου.*

Τὸ παραπάνω τραγούδι εἶναι ὄλο συμβουλές, πῶς νὰ συμπεριφέρεται ἡ νύφη στὰ πεθερικά καὶ ὁ γαμπρὸς στὴ νύφη.

Ἄπὸ τοῦ γαμπροῦ τώρα θὰ πᾶνε νὰ πάρουν τὸν κουμπάρο. Μπροστὰ πᾶει τὸ «χράμπουλο», τὰ ὄργανα καὶ τὸ ψίκι. Μαζί τους ἔχουν πάλι ρακί καὶ ἓνα πιάτο σταφίδες καὶ μπιμπιδια, γιὰ νὰ ἀλληλοκεραστούν. Ἀφοῦ πάρουν τὸν κουμπάρο, γυρίζουν στὸ σπίτι καὶ στρώνεται τὸ τραπέζι. Μετὰ τὸ τραπέζι πᾶνε γιὰ τὴ νύφη μὲ τὴν ἐξῆς σειρά. Μπροστὰ πᾶνε οἱ δυὸ χραμπουλτζήδες κρατώντας «τὸ χράμπουλο». Ἀκολουθοῦν τὰ ὄργανα καὶ ὁ χορὸς τῶν νέων. Πίσω ἀπὸ τὸ χορὸ ὁ γαμπρὸς μὲ τὸν κουμπάρο καὶ τὸ ψίκι.

Ὅταν θὰ πλησιάσουν στῆς νύφης, οἱ δυὸ χραμπουλτζήδες τρέχουν καὶ πᾶνε πρῶτοι. Ἀφοῦ τοὺς βάλουν σταυρωτὰ στὸ στήθος δυὸ μαξιλιάρια ὑφαντὰ επιστρέφουν καὶ μπαίνουν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς.

Στὴν αὐλὴ τῆς νύφης ἢ σ' ἓνα δωμάτιο, ὅταν δὲν τὸ ἐπιτρέπει ὁ καιρὸς, ἔχουν στημένο τὸ τραπέζι τοῦ κουμπάρου μὲ τὰ φαγητά. Στὴ μέση τοῦ τραπέζιου ἔχουν μιὰ κουλούρα κι' ἐπάνω τῆς ἓνα πιάτο μὲ σταφίδες, μπιμπιδια κι' ἓνα μῆλο. Ὁ κουμπάρος σπάζει τὴν κουλούρα ἀπὸ τὸ κεφάλι του σὲ τέσσερα κομμάτια καὶ τὰ βάζει στὸ τραπέζι νὰ φᾶνε.

Ὁ γαμπρὸς θὰ φάη λίγο ψωμί καὶ λίγο φαγητό, γιὰ ν' ἀφήση καὶ γιὰ τὴ νύφη.

Ἐδῶ τώρα γίνεται καὶ τὸ παρακάτω ἀγώνισμα:

Ἔνας συγγενῆς τῆς νύφης κρατᾷ ἓνα μαντήλι, ποὺ τὸ ἔχει δώσει ἡ νύφη. Σὲ μιὰ ἀπόσταση 100-150 μέτρων τρέχουν νέοι ἀπὸ τὰ δύο ψίκια. Στὸ τρέξιμο χτυποῦν καὶ τὰ ὄργανα. Ὅποιος ἔρθῃ πρῶτος, ἐκεῖνος παίρνει τὸ μαντήλι καὶ τὸ φιλοδώρημα τοῦ κουμπάρου. Ὁ νικητὴς μὲ τὸ μαντήλι στὸ χέρι ἀνοίγει καὶ τὸ χορὸ. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χοροῦ φορτώνεται καὶ ἡ προῖκα πάνω στὰ κάρρα. Ἄμα φύγη ἡ προῖκα, βγάζουν τὴ νύφη ἔξω στὴν αὐλὴ καὶ δωρίζει στοὺς γονεῖς τῆς, στ' ἀδέλφια τῆς καὶ στὰ ἐξαδέλφια τῆς. Τὰ δῶρα εἶναι: Πουκάμισα, τσιμπέρια, πισκίρια. Στὸ δῶρισμα τὰ ὄργανα παίζουν τὸ παρακάτω πονετικὸ τραγούδι:

*Σήμερον μαῦρος οὐρανός,
σήμερον μαῦρη μέρα,
σήμερον ποὺ χωρίζεται, ἀμάν,
μᾶνα καὶ θυγατέρα.
Κλάψτι, ματάκια μ' κλάψτι
δάκρυα φορτωθεῖτε,
γιατὶ θὰ δεῖτε ξενιτειά, ἀμάν,
ὥς ποὺ νὰ βαρεθεῖτε.
Ἀφῆνω γειὰ στὴ γειτονιά
καὶ γειὰ στοὺς ἰδικούς μου,*

*ἀφήνω καὶ στή μάνα μου, ἀμάν,
τρία γυαλιὰ φαρμάκι.
Τὸνα νὰ πίνη τὸ πρωτῖ,
τᾶλλο τὸ μεσημέρι,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερό, ἀμάν,
νὰ πίν' καὶ μένα νὰ θυμᾶται.*

Μετὰ τὸ δῶρισμα ξεκινοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Μπροστὰ πηγαίνει τὸ «χράμπουλο». Ἀκολουθεῖ ὁ χορὸς τῶν νέων μὲ τὰ ὄργανα. Ὁ κουμπάρος μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ οἱ οἰκογένειες τοῦ γαμπροῦ καὶ τοῦ κουμπάρου. Μετὰ ἔρχεται ἡ νύφη μὲ τὴν οἰκογένειά της. Παλιότερα ἡ νύφη ἀκολουθοῦσε σὲ ἄλογο καβάλλα. Πίσω ἀπὸ τὴ νύφη ἀκολουθοῦν οἱ καλεσμένοι.

Ὅταν ξεκινᾷ ἡ νύφη ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι, σπάει ἓνα κουλούρι σὲ κομμάτια, τὰ ὁποῖα ρίχνει μὲ τὸ ἓνα χέρι μπρὸς καὶ μὲ τᾶλλο πίσω. Μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας θὰ σπάση δεύτερο κουλούρι καὶ τὰ κομμάτια θὰ τὰ πετάξῃ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

Μετὰ τὴ στέψη οἱ καλεσμένοι ἀποχωροῦν. Συνοδεῦον τὴ νύφη στὸ σπίτι οἱ στενοὶ συγγενεῖς. Στὴν πόρτα τοῦ γαμπροῦ ἡ νύφη σπάζει τὸ τρίτο κουλούρι καὶ τὰ κομμάτια τὰ πετάει πάλι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

Τὰ τρία αὐτὰ κουλούρια τὰ φκιάχνει ἡ μάνα της.

Ὅταν μπαίνει ἡ νύφη στὸ σπίτι, ὁ γαμπρός, ποῦ εἶναι κρυμένος πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, τὴ χτυπᾷ ἑλαφρὰ τρεῖς φορές στὴν πλάτη γιὰ νὰ τὸν φοβᾶται.

Μέσα στὸ σπίτι θὰ καθήσουν ὁ κουμπάρος μὲ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς του, ὁ γαμπρός μὲ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς του καὶ τῆς νύφης οἱ στενοὶ συγγενεῖς, ἐκτὸς τοῦ πατέρα της, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴ στέψη ἐπιστρέφει στὸ σπίτι του.

Τώρα γίνεται τὸ κέρασμα τοῦ γαμπροῦ μὲ ρακί, σταφίδες, μπιλμπίδια καὶ κουφέτα. Μετὰ τὸ κέρασμα γίνεται τὸ δῶρισμα τῆς νύφης στὸν κουμπάρο. Τὰ δῶρα εἶναι: Πουκάμισο, κάλτσες καὶ μαντήλι, στὸν κουμπάρο ἀπαραίτητο. Στὴν κουμπάρα τσιμπέρι καὶ κάλτσες. Στὴν ὑπόλοιπη οἰκογένεια μαντήλια, πισκίρια καὶ κάλτσες. Ὑστερα ἀπ' τὸ δῶρισμα ἀκολουθεῖ τὸ κέρασμα τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμπροῦ μαζί. Ἀφοῦ τελειώσῃ τὸ κέρασμα, ὁ κουμπάρος θὰ χορέψῃ μὲ τὴ νύφη καὶ τὸ γαμπρό. Μετὰ τὸ χορὸ ἀποχωρεῖ στὸ σπίτι του τῆ συνοδεία τῶν ὀργάνων. Μετὰ τὴν ἀποχώρηση τοῦ κουμπάρου ἡ νύφη θὰ δωρίσῃ στὴν οἰκογένεια τοῦ γαμπροῦ τὰ συμφωνηθέντα τὴν πρὸ τοῦ γάμου Κυριακῆ.

Τώρα ἀποχωροῦν οἱ γονεῖς τῆς νύφης, ποῦ στὸ μεταξύ ἦρθαν ὕστερα ἀπὸ εἰδικὸ κάλεσμα, μὲ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς τους τῆ συνοδεία τῶν ὀργάνων. Μετὰ ἀπ' αὐτοὺς, ἀφοῦ ἀποχωρήσουν καὶ οἱ στενοὶ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, τὸ ζεῦγος πηγαίνει στὴν κάμαρά του.

δ) **Μετά τὸ γάμο.** Στὰ ξημερώματα τῆς Δευτέρας ἢ πεθερὰ μὲ δυὸ ἄλλες γριῆς τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος θὰ ἐξέταζαν τὴν παρθενικότητα τῆς νύφης.

Ἐὰν ἡ νύφη ἦταν παρθένος, θὰ ρίχνονταν 1-2 ντουφεκιῆς ἢ θὰ χτυποῦσε τὸ νταούλι ἀδιάκοπα. Μιὰ γυναίκα μὲ ἓνα μπουκάλι γλυκὸ ρακί (οὐζο, στὸ ὅποιο ἔριχναν ζάχαρι) πήγαινε καὶ κερνοῦσε τοὺς γονεῖς τῆς νύφης. Ἄλλη γυναίκα πήγαινε καὶ κερνοῦσε τὸν κουμπάρο μὲ τὸ ἴδιο ρακί. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ νύφη, ἀπλώνει πάλι τὴν προίκα, ἡ ὁποία ἔμενε ἐκτεθειμένη 2-3 μέρες. Ὁ γαμπρὸς μὲ τὸ ἴδιο ρακί καλοῦσε τοὺς στενοὺς συγγενεῖς του καὶ ἄρχιζε τὸ γλέντι.

Μιὰ ὁμάδα μὲ τὰ ὄργανα πήγαινε στὸν κουμπάρο νὰ τὸν κεράσει. Κι' ἄφου ἔπαιρνε 2-3 κότες, ἐπέστρεφε πάλι στοῦ γαμπροῦ. Μετὰ πήγαιναν καὶ καλοῦσαν τοὺς γονεῖς τῆς νύφης, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ εἶχαν καλεσμένους σὲ τραπέζι τοὺς στενοὺς συγγενεῖς τους.

Ἡ μάνα τῆς νύφης μὲ μιὰ κουλούρα καὶ μὲ συγγενικὲς γυναῖκες καὶ ἡ κουμπάρα μὲ κουλούρα καὶ γλυκὰ καὶ καὶ μὲ συγγενικὲς γυναῖκες πήγαιναν νὰ κεράσουν τὴ νύφη. Μετὰ τὴ διαπίστωση τῆς παρθενικότητος καὶ μετὰ τὸ τραπέζι, πού τοὺς παρέθετε ὁ γαμπρὸς, ἐπέστρεφαν.

Τὶς κότες, πού ἔπαιρναν ἀπὸ τὸν κουμπάρο, τὶς μαγεύρουν καὶ μετὰ τὸ τραπέζι διαλύονται.

Τώρα, ἐὰν ἡ νύφη δὲν ἦταν παρθένος, ἀλλὰ ὁ γαμπρὸς τὴν παραδέχονταν γιὰ δική του, τότε δὲν γίνονταν τὸ ἔθιμο τῆς Δευτέρας. Ἐὰν ὅμως δὲν τὴν παραδέχονταν, κατέληγαν στὸ Δεσπότη γιὰ τὴ διάλυση τοῦ γάμου. Ἡ ἀποσοβοῦνταν ἢ ὑπόθεση μὲ τὸ ἀνέβασμα τῆς προίκας.

Ε'. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

α) Προγνωστικὰ τοῦ θανάτου. Ὁ θάνατος στὴ Μπαλάφτσα προμηνύεται ἀπὸ τὰ κακὰ ὄνειρα, τὰ σημάδια στὸ στήθος τῶν πουλερικῶν καὶ ἀπὸ ἄλλα φαινόμενα. Ὅταν στὸν ὕπνο ἰδῆ κανεῖς νὰ βγαῖνι ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ μαῦρος καπνός, τότε κάποιος μέσα ἀπὸ τὸ σπῆτι θὰ πεθάνη.

Ἐπίσης, ἐὰν γκρεμίζεται τὸ σπῆτι ἢ μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ ἐὰν χτίζεται σπῆτι.

Τὸ στήθος τοῦ πουλερικοῦ ἐὰν εἶναι κόκκινο, τότε κάποιος ἀπὸ τὸ σπῆτι θὰ πεθάνη.

Ὁ θάνατος προμηνύεται καὶ ἀπὸ τὰ παρακάτω φαινόμενα:

1) Ἐὰν λαλήση ἢ κότα σὰν κόκορας. Τὴν κότα αὐτὴ τὴ δωρίζουν στὴν ἐκκλησία.

2) Ἐὰν λαλήση ἢ κουκουμάφκα (κουκουβάγια) πάνω στὸ σπῆτι.

3) Ἐὰν ζευγάρι κορακιῶν τρώγεται πάνω ἀπὸ τὸ σπίτι, τότε τὸ ἀντρώγυνο τοῦ σπιτιοῦ θὰ χωρίσῃ.

β) Τὸ ψυχορράγημα. Ὄταν ψυχορραγῇ ὁ ἄρρωστος, δὲν πρέπει νὰ φωνάζουν ἢ νὰ κλάψουν δυνατὰ οἱ σπιτικοί, γιατί γυρίζει πίσω ἡ ψυχὴ του καὶ θὰ βασανιστῇ πῶς πολὺ. Ὄταν τοῦ ἐτοιμοθάνατου δὲν βγαίνει ἡ ψυχὴ, λένε ὅτι θὰ ἔκαψε τὸ ζυγὸ τοῦ ἀλετριοῦ, πού δὲν ἐπιτρέπεται, γιατί τὸ ἐργαλεῖο αὐτὸ δίνει τὸ ψωμί. Γιὰ νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ του εὐκολα, βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι του ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ζυγὸ.

γ) Μετὰ τὴν τελευτῆ. Ὄταν ξεψυχήσῃ ὁ ἄρρωστος, ἀλλάζουν τὸ νεκρὸ καὶ τὸν τοποθετοῦν στὴ μέση τῆς κάμαρας πάνω σὲ καινούργιο σεντόνι καὶ κιλίμι μὲ δεμένα τὰ χέρια σταυρωτά, τὸ κεφάλι καὶ τὰ πόδια. Τὸν βάζουν πρὸς τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὸν στολίζουν μὲ ἄνθη. Μὲ τὰ ἄνθη αὐτὰ καὶ λίγο χῶμα θὰ γεμίσουν τὸ μαξιλάρι, πού θὰ τοῦ βάλουν μέσα στὸν τάφο.

Στὸ μέρος πού ξεψυχᾷ καρφώνουν ἓνα καρφί καὶ τρεῖς βραδυὲς ἀνάβουν συνέχεια κεριὰ καὶ θυμιάζουν τρεῖς φορὲς. Ἐὰν ὁ νεκρὸς μείνῃ βράδυ στὸ σπίτι, τότε γύρω του στὸ στρώμα βάζουν κεχρί καὶ δὲν ἀφήνουν μέσα στὸ δωμάτιο γάτα, γιὰ νὰ μὴν τὸν πηδήσῃ, ὅποτε βρυκοκλακιάζει.

Στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ βάζουν μιὰ δραχμὴ καὶ πάνω στὸ στόμα καὶ στὸ μέτωπο τοῦ φκιάνουν κέρινο σταυρὸ. Ἐὰν τὰ μάτια τοῦ νεκροῦ εἶναι ἀνοιχτά, κάποιον δικό του μακρυνὸν δὲν εἶδε. Ἐὰν ὁ νεκρὸς εἶναι ὁμορφος, τότε κι' ἄλλον θὰ πάρῃ μαζί του.

Οἱ φωτογραφίες τοῦ σπιτιοῦ ἀναποδογυρίζονται καὶ ὁ καθρέπης σκεπάζεται. Ὄταν ἐτοιμαστῇ ὁ νεκρὸς, χτυπάει ἡ καμπάνα.

Ἐνα χρόνον στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ δὲν πρέπει νὰ βάζουν οὔτε ρουχα, οὔτε αὐγὰ τὸ Πάσχα.

Ἐνὶ μέρες δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κάνουν καμμιά δουλειά.

δ) Ταφή. Τὰ παλιὰ χρόνια δὲν ἐφτιαχναν φέρετρο. Τὸ νεκρὸ τὸν ἐβάζαν στὸ μνήμα μαζί μὲ τὸ σεντόνι, ἀφοῦ τοῦ ἔλυναν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, γιὰ νὰ πάῃ ἐλεύθερος.

Ἄν ὁ νεκρὸς βρεθῇ ἄλυτος, σημαίνει ὅτι ἦταν ἁμαρτωλός. Τὸν ἀφήνουν ἓνα βράδυ στὴν ἐκκλησία καὶ μετὰ τὸν ξαναθάβουν.

ε) Μετὰ τὴν ταφή. Μνημόσυνα. Στὴν ἐκκλησία μοιράζουν κόλλυβα, συχώριο, ἐλιές καὶ κρασί. Μετὰ ἡ πομπὴ ἐπιστρέφει στὸ σπίτι, ὅπου παρατίθεται τραπέζι. Τὰ φαγητὰ εἶναι φασόλια, πατάτες, ρύζι καὶ ἐλιές.

Στὶς ἐνὶ μέρες βράζουν κόλλυβα. Τὰ μνημόσυνα τὰ κάνουν στίς 40 μέρες, στίς 6 μῆνες, στὸ χρόνο καὶ στὰ 3 χρόνια. Σὲ κάθε μνημόσυνον ἔχουν

κόλλυβα, ψωμί, ἐλιές, τυρί, σαραγλι γλύκισμα, κρασί και ρακί. Μετά από τὸ μνημόσυνο παρατίθεται στὸ σπίτι τραπέζι μὲ νηστήσιμα φαγητά. Μόνο στὸ τρίχρονο μνημόσυνο, πού γίνεται ἡ ἑκταφὴ, ὅποιος θέλει μαγειρεύει καὶ κρέας.

Ἐνδείξεις πένθους. Οἱ συγγενεῖς βάζουν ἰὰ ρούχα μαύρα καὶ οἱ γυναῖκες μαζεύουν τὶς πλεξίδες στὸ κεφάλι, σὲ σχῆμα στεφάνης, ἕνα χρόνο. Ἡ γυναῖκα τοῦ νεκροῦ σὲ ὅλη τὴ ζωὴ της δὲν κατεβάζει ἰς πλεξίδες.

Γενικά μνημόσυνα ὑπέρ των ψυχῶν. Τὰ Σάββατα τῶν ψυχῶν, Ψυχοσάββατα, εἶναι ἕξι. Τρία εἶναι τὰ Ψυχοσάββατα τῆς μεγάλης Σαρακοστῆς. Τέταρτο εἶναι τὸ Σάββατο τῆς Πεντηκοστῆς. Γιά τὸ ψυχοσάββατο αὐτὸ πιστεύουν ὅτι οἱ ψυχές ἀπὸ τὸ Πάσχα ὡς τὴν Πεντηκοστὴ γυρίζουν ἔξω καὶ γιά νὰ βροῦν ἔτοιμο τὸ τραπέζι τὴν Πεντηκοστὴ, πού ἐπιστρέφουν, κάνουν τὸ Ψυχοσάββατο. Πέμπτο εἶναι τὸ Σάββατο πρὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Καὶ ἕκτον, τὸ Σάββατο μετὰ τὶς ἀποκρηές τῶν Χριστουγέννων.

Τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ, παραμονὴ Ψυχοσάββατου, πᾶνε στὴν ἐκκλησίαι ἕνα μπουκαλάκι κρασί. Τὴ λειτουργίαι καὶ τὸ κρασί τὰ δίνουν στὸν παπᾶ.

Τὸ σιτάρι τὸ μοιράζουν.

Τὴν ἡμέρα, τὸ Ψυχοσάββατο, πᾶνε στὴν ἐκκλησίαι ἕνα πιάτο σιτάρι, ἕνα ταψὶ ψωμί, ἕνα πιάτο ἐλιές ἢ τυρὶ ἢ ψάρια τηγανιτά ἢ αὐγά βρασμένα καὶ ἕνα μπουκάλι κρασί. Ὅλα αὐτὰ μετὰ τὴν ἀπόλυση τὰ μοιράζουν στὸ ἐκκλησίασμα.

ΣΤ'. ΛΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ

α) Φθινοπωριάτικες γιορτές. Τὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Στυλιανοῦ (26 Νοεμβρίου) τὴν κρατοῦσαν γιά τὰ παιδιά καὶ γι' αὐτὸ πῆγαιναν στὴν ἐκκλησίαι ὑψώματα.

β) Χειμωνιάτικες γιορτές. Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων βάζουν στὴ φωτιά ἕνα μεγάλο κούτσουρο ἀπὸ πουρνάρι καὶ μιὰ πέτρα στὸ τζάκι. Ἡ πέτρα θυμίζει τὴν κλωσσαι καὶ μένει στὸ τζάκι ὅλο τὸ δωδεκαήμερο. Τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων, ὅταν περνᾶ ὁ παπᾶς νὰ φωτίσει, φεύγοντας πετοῦν κατόπι του καὶ τὴν πέτρα.

Τὸ κούτσουρο τὸ καίγουν λίγο τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, λίγο τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς καὶ λίγο τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων. Τὸ ὑπόλοιπο τὸ θάφτουν στὸ ἀμπέλι τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων. Τὴ στάχτη ἀπὸ τὸ κούτσουρο τὴ μαζεύουν καὶ τὴ ρίχνουν πρωῖ-πρωῖ τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι, γιά νὰ φύγουν οἱ καλικάντζαροι. Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ζυμώνουν ἕνα ταψὶ ψωμί, γιά

νά θυμιαστή ἡ οἰκογένεια καὶ νά φάη φρέσκο ψωμί. Πάνω στοῦ ψωμί κολλοῦν κι' ἓνα κουλουράκι. Μετὰ τὸ θυμιάτισμα ξεκολλοῦν τὸ κουλουράκι ἀπὸ τὸ ψωμί καὶ τὸ κρεμοῦν ἀπ' ἓνα καρφί. Ἐκεῖ θά μείνῃ ἄγγιχτο μέχρι τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων, ὅποτε τὸ δίνουν στὰ ζῶα κρυφὰ ἀπὸ τὰ μικρὰ παιδιά. Γιὰ νά μὴν τ' ἀγγίξουν τὰ παιδιά, τὰ φοβερίζουν μετὸν ἔρχομὸ τῶν καλικαντζάρων. Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, ὅταν θυμιάζονται, θυμιάζουν καὶ ἓνα πιάτο μετὸν ὅλους τοὺς σπόρους τῶν προϊόντων ποὺ σπέρνουν (σιτάρι, καλαμπόκι, κριθάρι, σίκαλι, ντοματόσπορο, καρπούζι-σπορο, πεπονόσπορο). Ὅταν ἔρθῃ ἡ ἐποχὴ τῆς σπορᾶς, τοὺς θυμιατισμένους σπόρους τοὺς ἀνακατόνουν μετὸν ὑπόλοιπο σπόρο ποὺ θά σπείρουν.

Τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων τὰ παιδιά τραγουδοῦσαν τὰ Φῶτα μαυρισμένα μετὸν φουμὸ ἀπὸ τοὺς φούρνους. Μετὰ τὰ φιλοδωρήματα ἀγόραζαν γλυκὰ καὶ κρέας καὶ γλεντοῦσαν παρέες-παρέες τὴν ἡμέρα τῶν Φῶτων.

γ) Ἄνοιξιὰτικες γιορτές 1. Τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. Οἱ νοικοκυρὲς ψήνουν ψωμιὰ σὲ ταψιά καὶ τὰ μοιράζουν στὴ γειτονιά καὶ στοὺς συγγενεῖς γιὰ τὴν υἰεῖα τῶν ἀλόγων. Μετὰ τὴν ἐκκλησία γίνονται ἵπποδρομίες, γιὰ νά φανῇ ποῖος ἔχει τὸ δυνατότερο ἄλογο.

2. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. Ἐνα μῆνα μπροστὰ ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου τὰ παιδιά μαζεύουν ἀπὸ τὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν τοῦφες ἀπὸ πουρνάρια. Μ' αὐτὲς κάνουν σωροὺς γύρω ἀπὸ τὸ χωριὸ ὡς 3-4 μέτρα ἀψηλούς. Κατὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα τῆς Κυριακῆς βάζουν φωτιὲς στοὺς σωροὺς καὶ τοὺς πηδάνε. Τὶς φωτιὲς αὐτὲς τὶς λένε «χαμίνες».

3. Ἡ Ἰη Μαρτίου. Τὴν 1ην Μαρτίου τὰ παιδιά γυρνοῦν στὰ σπίτια μ' ἓνα ξύλινο ὁμοίωμα χελιδονιοῦ καὶ μ' ἓνα καλάθι γεμᾶτο πρασινάδα. Τραγουδῶντας τὸ παρακάτω τραγούδι, ρίχνουν στοῦ δοχεῖο ποὺ πίνουν οἱ κότες νερὸ καὶ ἀπὸ λίγη πρασινάδα.

*Μάρτη, Μάρτη μου καλὲ
καὶ Φλεβάρη χιονερέ,
ὁ Ἀπρίλης ὁ γλυκὺς
ἔφτασε δὲν εἶναι μακρὺς.
Χελιδόνα ἔρχεται
ἀπ' τὴ Μαύρη θάλασσα,
θάλασσα ἐπέρασε
τὴ φωλιά τῆς ἔχτισε,
νά μᾶς δῶστε δυὸ αὐγά,
νά τὸ ποῦμε πιὸ καλά.*

Τὴν 1ην Μαρτίου τὰ παιδιά θά φορέσουν στὰ χέρια ἢ στοῦ λαιμοῦ μιὰ κλωστή, τὸ «Μάρτη», γιὰ νά μὴν μαυριστοῦν ἀπὸ τὸν ἥλιο.

4. Τῶν Σαράντα Μαρτύρων (9 Μαρτίου). Οἱ νοικοκυρὲς φτιάχνουν ψωμιά σὲ ταψιά καὶ τὰ μοιράζουν στὴ γειτονιά καὶ στοὺς συγγενεῖς.

5. Τῆς Σταυροπροσκυνησεως. Οἱ νοικοκυρὲς φτιάχνουν ψωμί σὲ ταψιά καὶ τὸ μοιράζουν στὴ γειτονιά καὶ στοὺς συγγενεῖς, γιὰ νὰ γίνουν τὰ γεννήματα καλά.

6. Τοῦ Λαζάρου. Βράζουν καλαμπόκια καὶ φτιάχνουν καὶ σπανακόπιτες.

7. Τῶν Βαΐων. Τὴν ἡμέρα τῶν Βαΐων τὰ κορίτσια, κάτω τῶν δέκα τεσσάρων χρονῶν, μαζεύονταν παρέες-παρέες καὶ μὲ μαντηλάκια στὰ χέρια γυρνοῦσαν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι τραγουδώντας καὶ χορεύοντας τὰ παρακάτω τραγούδια:

1.

*"Ἐναν τὸν ἔχει ἡ μάνα του,
ἔναν καὶ χαϊδεμένον.*

*Τὸν ἔστειλε στὸ δάσκαλο,
γιὰ νὰ μάθῃ γράμματα.*

*Καὶ γράμματα δὲν μάθαινε
κι' ὁ δάσκαλος τὸν ἔδερνε
μὲ τὴ χρυσὴ τὴ βέργα.*

*—Ποῦναι, παιδί μ' τὰ γράμματα;
—Τὰ γράμματα, μάνα μ', στὸ σχολεῖο
κι' ὁ νοῦς μου ξελογιάζει.*

2.

*"Ἐχει ἡ μάνα, ἔχει ἡ μάνα,
ἓνα κορίτσ', καλὸ κορίτσ',
καὶ τὸ στέλνει νερὸ νὰ φέρῃ.*

—Γιὰ καρτέρει, γιὰ καρτέρει, νερὸ δὲν ἔχει.

*"Ἐνα πουλί, ἓνα πουλί, καλὸ πουλί,
μὲ τὰ φτερὰ τὴν ἔλουζε.*

3.

Κόρη ἔσπειρε στρέμμα βασιλικό.

Πὼς τὸ ἔσπειρε δὲν τὸ ζαναεῖδε.

Κι' ὅταν τὸ εἶδε δάσος πρασίνισε.

4.

*Μπρὲ λεβέντη μ', μπρὲ λεβέντη μ',
τί καλὴ γυναίκα ἔχεις;*

—Ποῦ τὴν εἶδες καὶ τὴν ξέρεις;

*—Μέσ' τὸν γκιουὺλ μπαζὲ τὴν εἶδα,
ποῦ ποτοῦσε τὰ λουλούδια,*

τὰ λουλούδια, τὰ τριαντάφυλλα
κι' εἶχε πόρτα γιαλειμένη.

8. Τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τὰ κορίτσια μάζευαν γαλατσίδες καὶ τίς κρεμοῦσαν στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν σταύλων, γιὰ νὰ εἶναι γαλακτερές οἱ ἀγελάδες.

9. Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου οἱ γυναῖκες ἐβαζαν στὸ κεφάλι μιὰ τσουκνίδα, γιὰ νὰ μὴν τίς πλησιάζουν τὰ κουνούπια. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας τὰ κορίτσια ἐφτιαχναν κούνιες στὰ δέντρα καὶ κουνιόνταν τραγουδώντας τὰ παρακάτω τραγούδια:

1.

Κουνιέται κι' ἀσπρίζει.
Ποῖα κουνιέται στὴν κούνια;
Κουνιέται ἡ Μάρω.
Ἄγριος στέκεται ὁ Πέτρος.
Πήγαινε Πέτρο, πήγαινε Πέτρο,
νερὸ νὰ μοῦ φέρης,
Ἐσὺ νὰ σκάσης, ἐσὺ νὰ πλαντάξης,
Ἐγὼ πάλι δὲν πάω.

2.

Ἐπεσε ἡ κόρη, ἔπεσε ἡ κόρη,
κοντὰ στὸ πηγάδι.
Πῶς τὴ λέγανε, πῶς τὴ λέγανε;
Μάρω ἡ κοπέλα
Πήγαινε Στοϊάννη¹, πήγαινε Στοϊάννη,
νερὸ νὰ μοῦ φέρης.
Ἐσὺ νὰ σκάσης, ἐσὺ νὰ πλαντάξης,
ἐγὼ πάλι δὲν πάω.

3.

Κόρη κουνιέται στὴν κούνια
Μὴ μοῦ τὴ ρίξετε, μὴ μοῦ τὴν
τραντάξετε,
γιατὶ ἡ κόρη μου εἶναι φοβιτσιάρα,
γιατὶ τὸ σχοινὶ εἶναι κομποδεμένο,
γιατὶ τὸ κλαδί εἶναι σκωληκοφαγωμένο,
γιατὶ ἡ γῆ εἶναι πετρωτή.

10. Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς. Στὶς ἀόλεις τῶν σπιτιῶν χτυποῦσαν τενεκέδες, γιὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ σπίτια τὰ ποντίκια.

¹. Στοϊάννη = κύριον ὄνομα.

11. Τὰ γενέθλια τοῦ Ἰωάννου (24 Ἰουνίου). Τὴν ἡμέρα τῶν γενεθλίων τοῦ Ἰωάννου ἔφαχναν νά βροῦν ρίζα ἀγριάδας μὲ σαράντα κόμπους, γιὰ νά ζώσουν τὴ μέση νά μὴν τοὺς πονῆ. Μετὰ τὸ ζώσιμο τὰ κορίτσια ἔβραζαν τὴ ρίζα καὶ μὲ τὸ νερὸ ἔπλεναν τὸ κεφάλι, γιὰ νά μεγαλώσουν οἱ πλεξοῦδες.

Ζ'. ΤΟΠΩΝΥΜΙΕΣ

Τὶς τοπωνυμίες τὶς χωρίσαμε σὲ δυὸ μέρη. 1) Στὶς τοπωνυμίες τοῦ κάμπου, ποὺ οἱ περισσότερες λέξεις εἶναι τουρκικὲς καὶ 2) στὶς τοπωνυμίες τοῦ βουνοῦ, ποὺ οἱ περισσότερες λέξεις εἶναι σλαβικὲς. Εἶναι κι' αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐγκατεστάθησαν στὰ πεδινὰ μέρη κι' ὄχι στὰ ὄρενά. Ἀπὸ τὸ τοπωνυμικὸ δὲν λείπουν καὶ οἱ ἑλληνικὲς λέξεις.

1. Τοπωνυμίες τοῦ κάμπου

στοῦ **Τσιφλικ ἄλτι**, ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ καπνὰ καὶ σιτηρά. Ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ.

στ' **Βιστέρνα** ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ σιτηρά, καπνὰ καὶ ἀμπέλια.

στοῦ **Γκερέν**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ σιτηρά, καπνὰ καὶ ἀμπέλια.

στοῦ **Τζάντερε** (=ἔρημο ρέμα), ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ σιτηρά, καπνὰ καὶ ἀμπέλια.

στοῦ **Τσιαρδάκι** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ σιτηρά καὶ μπιστανικά.

Ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ.

σὴ **Σκαμνιά**, ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ δημητριακά. Πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὶς πολλὲς σκαμνιὲς ποὺ ἔχει.

σὴν **Ἄγαρεια**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακά, ντομάτες, μπιστανικά καὶ μὲ βαμβάκια. Ἐδῶ κατέβαζαν οἱ Τοῦρκοι τοὺς κατοίκους τῆς Μπαλάφτσας καὶ δούλευαν ἄγαρεια. Ἀπ' αὐτὴ τὴν πράξιν πῆρε καὶ τὸ ὄνομα ἢ τοποθεσία.

στοῦ **Κυπρίολου** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακά, βαμβάκια καὶ μπιστανικά. Ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ καὶ ἐξηγεῖται γεφυρόδρομος. Κυπρί=γέφυρα καὶ ὄλοῦ=δρόμος.

στ' **Ἀρναοὺτ τ' ἄρλά**, ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά. Ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ καὶ θὰ πῆ ἄρβανίτικος κάμπος.

στοῦ **δίνα τ' ἄρλά**, ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά. Ἡ λέξις ἐξηγεῖται, ὁ κάμπος τοῦ Κώστα. δίνα σὴ Βουλγαρικὴ λέγεται ὁ Κώστας καὶ τ' ἄρλά=ὁ κάμπος.

στοῦ **Γιουκοῦς**, **τσιερί**, βοσκότοπος.

στὰ **Υδραυλικά**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά, κοντὰ σὴ λίμνη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Προῆλθε ἀπὸ τὴν ἀποξήρανση

πού ἔκαμε τὸ Ὑδραυλικὸ Ταμεῖο Λαγκαδᾶ, τὸ ὁποῖον τῶρα ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὸν ὄργανισμό Ἐγγείων Βελτιώσεων.

στοῦ **Μπαροῦτ σοῖού**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά. Ἐδῶ ὑπάρχει καὶ πηγὴ θειοῦχος.

στοῦ **Ζευγαρολεῖβαδο**, μεγάλο λειβάδι γιὰ τὸ βόσκημα τῶν ζευγαριῶν.

στοῦ **Κερμισιλίκι**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά.

στὴ **Βρύση**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά. Πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη πηγὴ.

στοῦ **Χὰν τσιερί**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά.

στοῦ **Τσιατίλ**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά.

στοῦ **Ματαρόκουβι δούπκι**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά. Ματαρόκουβι=γάτοι καὶ δούπκι=τρύπες. Ἐπομένως τὸ τοπωνυμικὸ δηλοῖ τὶς γατότρυπες. Ἡ λέξις εἶναι σλαβική.

στοῦ **Τρίντσι** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά. Ἡ λέξις τρίντσι εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῆ ἀγκάθι. Παλαιότερα ὅλη ἡ ἔκτασις σκεπάζονταν μὲ ἀγκάθια.

στὰ **Ἀλώνια** τοποθεσία, ὅπου ἀλωνίζουσαν τὰ σιτηρὰ, παλιότερα μὲ τὰ ἄλογα καὶ σήμερα μὲ τὶς ἀλωνιστικὲς μηχανές.

στὴ **Σιοῦμα** ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ σιτηρὰ καὶ καπνά.

στὴν **Ἀτσιοβα** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ σιτηρὰ. Ἡ λέξις θὰ πῆ ἄκαρπη τοποθεσία. Σήμερα ὅμως μὲ τὴ χρήση τῶν λιπασμάτων ἐγινε εὐφορο τὸ μέρος.

στοῦ **Σιουπιουργιουλιούκ**, χέρσα τοποθεσία μὲ πολλὰ «φουρκάλια», χόρτο πού σκουπίζουν τοὺς σταύλους.

στὴν **Παπαζάνα** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά.

στὴ **Μπουγιά**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά. Παλιότερα ἐδῶ φύτευαν ἓνα χόρτο, μὲ τὸ ὁποῖο ἔβαφαν τὰ ροῦχα. Ἄπ' αὐτὸ ἀσφαλῶς πῆρε καὶ τὸ ὄνομα ἢ τοποθεσία.

στοῦ **Σύρτη**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ σιτηρὰ.

στὶς **Συκιές**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ σιτηρὰ καὶ μπιστανικά.

στοῦ **Μουσταφᾶ-φτιλιές**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά. Ἡ τοποθεσία αὐτὴ εἶχε φτελιές καὶ ἐπειδὴ ἦταν καὶ κτῆμα κάποιου Μουσταφᾶ πῆρε τὸ ὄνομα αὐτό.

στὴ **Μακούρα**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά.

στοῦ **Χὰν γερί**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μπιστανικά.

2. Τοπωνυμίες τοῦ βουνοῦ.

στοῦ **Γρατίσι**, λόφος ἀναδασωμένος με πῦκα.

στον **Ἅγιο Γεώργιο**, λόφος με τὸ ὀμώνυμο παρεκκλήσι.

στοῦ **Τηγάντζι**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

στοῦ **Πόποβα σόικα**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο. Ἡ λέξις εἶναι σλαβική. Πόποβα=παπᾶς καὶ σόικα=ἴσκιος. Ἴσκιος τοῦ παπᾶ.

στοῦ **Χαραμίτσκου βουνάρτσι**, ἔκταση με θαμνώδη πρίνο. Ἡ τοπωνυμία ἐξηγεῖται κλέφτικο πηγαδάκι. Εἶναι σλαβική. Χαραμίτσκου=κλέφτικο καὶ βουνάρτσι=πηγαδάκι.

στοῦ **Καρτάλι**, ἔκταση με θαμνώδη πρίνο. Ἡ λέξις εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῆ ἀέτος.

στή **Γκουλιάμα βράδα**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο. Ἡ τοπωνυμία εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῆ μεγάλη γένεια. Γκουλιάμα=μεγάλα καὶ βράδα=γένεια.

στοῦ **βεϊλίκι**, λόφος γυμνός.

στοῦ **Ἄλτιν λερεσέ**, ρέμα.

στοῦ **διουκιουντιουλιούκι**, ἔκταση βραχώδης.

στοῦ **πανδάλιστι**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

στή **Καμήλα**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

στοῦ **δεάλ Κάμεαν**, τοποθεσία με ἄσπρες πέτρες. Ἡ τοπωνυμία εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῆ ἄσπρες πέτρες. δεάλ=ἄσπρη καὶ κάμεαν=πέτρα.

στοῦ **Πίτσχιαν Κάμεαν**, τοποθεσία. Ἡ τοπωνυμία εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῆ πέτρινο αἰδοῖον. Πίτσχιαν=τὸ αἰδοῖον καὶ Κάμεαν=πέτρα. Πῆρε τὸ ὄνομα ἢ τοποθεσία ἀπὸ τὴν κορυφὴ μιᾶς πέτρας, ποῦ ἔχει τὸ σχῆμα τοῦ αἰδοῖου.

στήν **Ἁγία Κυριακή**, λόφος με τὸ ὀμώνυμο παρεκκλήσι.

στή **Πίτομα βόδα**, τοποθεσία με πηγὴ. Ἡ τοπωνυμία εἶναι σλαβική.

στὰ **Ἀμπέλια**, τοποθεσία με ἀμπέλια.

στὸ **Μοναστηράκι**, λόφος, ποῦ παλιότερα ὑπῆρχε μοναστήρι. Σήμερα βλέπει κανεῖς μόνον σωροὺς ἀπὸ πέτρες.

Η'. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

«Κάθε πετεινὸς στὴν κοπριά του λαλεῖ»

«Ἡ καλὴ μέρα ἀπ' τὸ πρωὶ φαίνεται»

«Στρόγγυλη πέτρα θεμέλιο δὲν πιάνει»

«Ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκκαλα σπάζει»

«Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ κοκκόροι, ἀργεὶ νὰ ξημερώση»

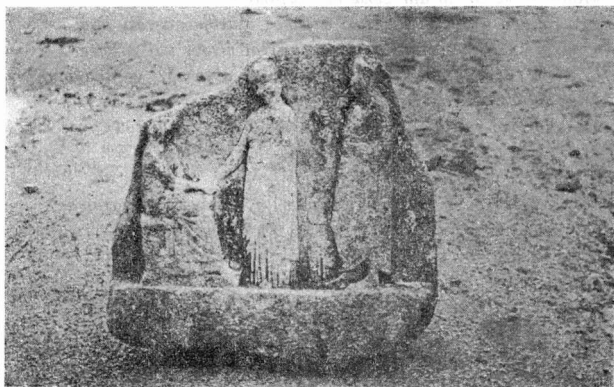
«Ἡ γριά, ὅταν δὲν θέλει νὰ ζυμώση, συνέχεια κοσκινίζει»

«Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ ἀπίδια, νὰ πάρης μικρὸ καλάθι»
 «Διὲς τῆ μάνα πάρ' τῆ θυγατέρα»
 «Τὸ μῆλο θὰ πέση κάτω ἀπ' τῆ μηλιά»
 «Κάθε φορὰ τὸ ποτάμι ξύλα δὲν φέρνει»
 «Τὸ στραβὸ τὸ ξύλο ἰσιάζει, ὁ στραβὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἰσιάζει»
 «Ἄλλοι σκάβουν καὶ κλαδεύουν κι' ἄλλοι πίνουν καὶ χορεύουν»
 «Στὸ γουρούνι τῆ μούρη του κι' ἂν κόψης, αὐτὸ πάλι θὰ σκαλίση»
 «Κατρακύλισε ὁ τετζερές, βρῆκε τὸ καπάκι του»
 «Ἄκόμη στὸ γαῖδαρο δὲν ἀνέβηκε, κουνάει τὰ πόδια του»
 «Τὰ ψάρια στὸ γιालὸ κι' ἡ νοικοκυρὰ τὰ πράσα λειανίζει»
 «Γιὰ τὸν ψύλλο καίω τὸ πάπλωμα»
 «Ἡ ἀλεπού, ποῦ δὲν φτάνει τὰ σταφύλια, τὰ κάνει κρεμαστάρια»
 «Ἡ γάτα, ποῦ δὲν φτάνει τὰ ψάρια, λέγει ὅτι βρωμᾶνε»
 «Ἄκόμη δὲν τὸν εἶδαμε, Γιάννη τὸν εἶπαμε»
 «Χωριὸ δίχως μνήματα δὲν ὑπάρχει»
 «Ὅποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια»
 «Μικρὸς διάβολος μεγάλη τσαρούχια»
 «Κάνε χαῖρ, νὰ βρῆς πατίρ»
 «Κάνε τὸ καλὸ καὶ ριζτο στὸ γιालὸ»
 «Χωριὸ, ποῦ φαίνεται, ὁδηγὸ δὲν θέλει»
 «Ὁ λογαριασμὸς τοῦ σπιτιοῦ στὴν ἀγορὰ δὲ βγαίνει»
 «Σκύλος, ποῦ δὲν ξέρει νὰ γαυγίση, τὸ λύκο στὸ μαντρί τὸν βάζει»
 «Σκύλος ποῦ γαυγίζει δὲν δαγκώνει»
 «Τῆ γκαμήλα τῆ χαντάκωσαν μὲ μιὰ χούφτα χορτάρη»
 «Παλῆ ὀπαλῶνεις, ράμα χάνεις»
 «Γέρων ἀγαπᾶς, μέρες χάνεις»
 «Ὁ καιρὸς πουλάει τὸ ἄχυρο»
 «Στὴν ξέρα καὶ τὸ χαλάζι εἶναι καλὸ»
 «Ὅταν θέλ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρός, τύφλα νᾶχ' ἡ πεθερὰ κι' ὁ πεθερός»
 «Χωριὸ, ποῦ φαίνεται, δὲν θέλει παινεσιῶς»
 «Ἡ πέτρα στὸν τόπο τῆς εἶναι βαριά»
 «Ἡ γκαμήλα ζητοῦσε κέρατα, ἔχασε καὶ τὰ αὐτιά»
 «Παλιὸς ἐχθρὸς φίλος δὲν γίνεται»

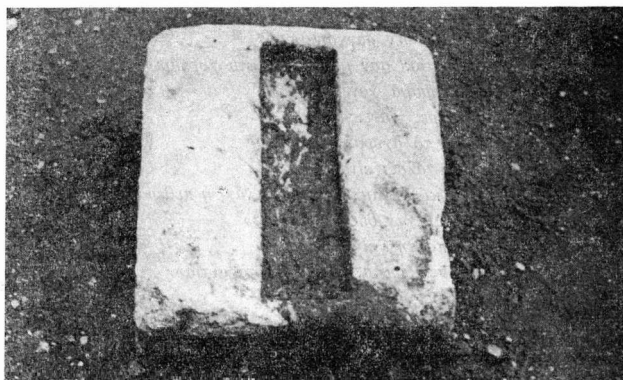
Θ'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

α) Μαρμάρια. Στὴ Μπαλάφτσα κατὰ τὴν καλλιέργεια τῶν χωραφιδῶν ἀριστερὰ τοῦ δημοσίου δρόμου Λαγκαδᾶ-Εὐαγγελισμοῦ καὶ στὸ συνοικισμὸ Δρακόντιο βρέθηκαν τὰ παρακάτω ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ νομίσματα, ποῦ δείχνουν ὅτι ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἢ παραλίμνιος ἦταν τόπος ἀρχαίων

συνοικισμών με άκμή. Τα εθρήματα αυτά κατόπιν έντολης τής 'Αρχαιολογικής 'Υπηρεσίας Θεσσαλονίκης τά συγκέντρωσα και είναι στό προαύλιο του σχολείου και στό κοινοτικό κατάστημα.

Εικών 1

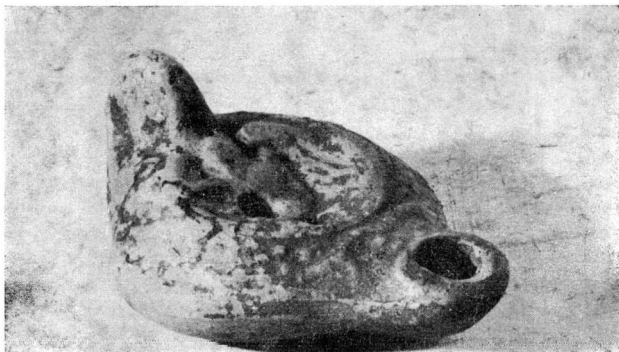

Εικών 2

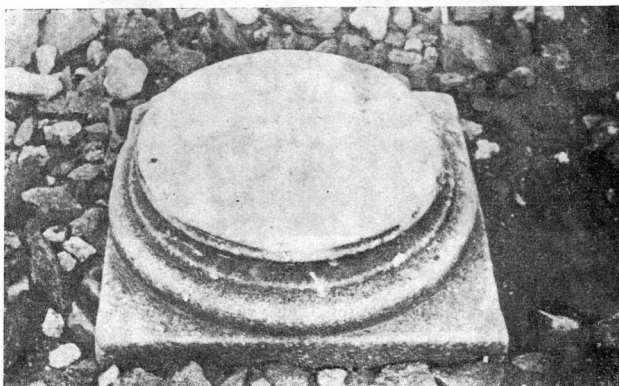
'Η άρχαιολογική σκαπάνη πρέπει να κάνη τήν εμφάνισή της και δώ, γιατί θά φέρη στό φως άρχαιολογικές άξιες, πού θά φωτίσουν τήν ιστορία,

τὴν ἀρχαιολογία, τὴ γλωσσολογία, τὴ λαογραφία τῆς Μακεδονίας.

Στὴν εἰκόνα 1 ἔχομε ἐπιτύμβια πλάκα ποὺ παριστάνει ἀποχαιρετισμὸ νεκροῦ.

Εἰκὼν 3

Εἰκὼν 4

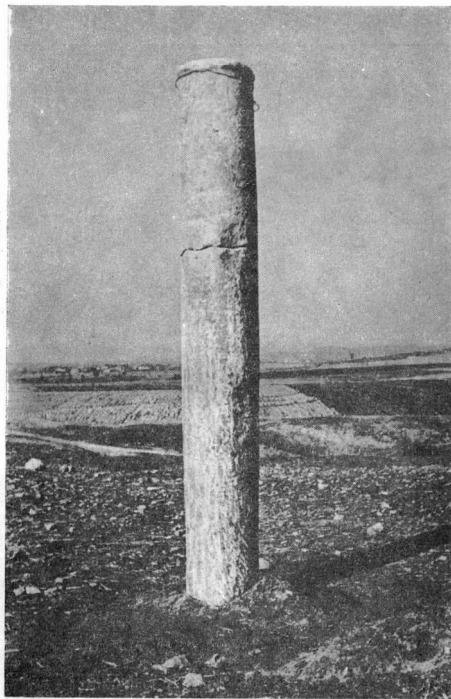
Στὴν εἰκόνα 2 ἔχομε βάση ἐπιτυμβίας πλάκας.

Στὴν εἰκόνα 3 ἔχομε ρωμαϊκὸ λυχνάρι.

Στὴν εἰκόνα 4 ἔχομε βάση κίονος.

Στὴν εἰκόνα 5 ἔχομε κίονα.

Εἰκὼν 5

β) Νομίσματα. Τὴν ἀνοιξη τοῦ 1961 ἓνα συνεργεῖο ἐξαγωγῆς πέτρας στὸ ρέμα τῆς Μπαλάφτσας βρῆκε κρυμένο ἀνάμεσα σὲ βράχους θησαυρὸ πολλῶν βυζαντινῶν νομισμάτων, τὸν ὁποῖον μοιράστηκαν οἱ ἐργάτες.

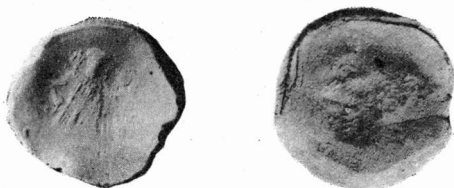
Ἐπὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰς προσπάθειες καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Γραμματέα τῆς Κοινότητος κ. Χρυσοστόμου Καλατζῆ, τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ δῶ, κατάρθωσα νὰ συγκεντρώσω 96 νομίσματα, τὰ ὁποῖα καὶ παρέδωσα στὸ νομισματικὸν Μουσεῖον, στὴν κ. Εἰρήνη Βαρούχα-Χριστοδουλοπούλου.

Τὰ νομίσματα αὐτὰ εἶναι ὅλα χάλκινα σκυφωτά. Ἡ ἀπόκρυψη τοῦ θησαυροῦ ὀφείλεται σὲ ἀνωμαλία, πολεμικὴ ἢ πολιτικὴ, κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Σταυροφοριῶν.

Παραθέτω κατωτέρω τέσσαρα νομίσματα. Δυό, τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2, ἔχουν τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α' Κομνηνὸν (1143-1180).

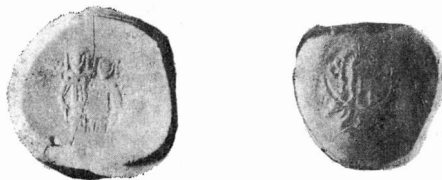

Ἄριθ. 1. Μανουὴλ Α' Κομνηνός

Ἄριθ. 2. Μανουὴλ Α' Κομνηνός

Τὸ ἄλλο, τὸ ὑπ' ἀριθ. 3, ἔχει τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιο Γ' Κομνηνὸν (1195-1203).

Ἄριθ. 3. Ἀλέξιος Γ' Κομνηνός

Καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 4, ποῦ εἶναι κατεστραμμένο καὶ βρέθηκε σὲ χαλάσματα σπιτιοῦ, πιθανὸν νὰ εἶναι τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου Β'.

Ἄριθ. 4. Κωνστάντιος Β'

Ὅμοιο σύγχρονο εὑρημα βρέθηκε στὴ Μακεδονία καὶ τὸ 1958 (πρβλ. Β.Σ.Η. 1960 σ. 498).

ΝΙΚ. Β. ΚΟΣΜΑΣ

Σημείωση: Στὴ συγκέντρωση τοῦ ἀνωτέρω ὕλικου με βοήθησαν οἱ Μπαλαφτσιανοί:

- 1) Ἀθανάσιος Χρ. Σκάρας, ἐτῶν 68,
- 2) Σουλτάνα χήρα Κ. Σαμαρᾶ, ἐτῶν 65,
- 3) Σωτήριος Ι. Μάλαμας, ἐτῶν 55 καὶ
- 4) Ἰωάννης Στ. Καζαντζής, ἐτῶν 50,

τοὺς ὁποίους θερμὰ εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τῆ θέσης αὐτή.